

Budapestre vonatkozó újságcikk

Osztályozás

3KJ 8

Szerző:

Cím: *A budapesti májusok*

Forrás:

*Népszava**Bp.**1916. 5. 1.*

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Hely

Idő

"1890 / 1916"

Személy

Helyszám

A budapesti májusok.

*

Attól az évtől kezdve, hogy az az emlékezetes párisi nemzetközi szociáldemokrata kongresszus elfogadta a világ munkásai számára a jogokért és a munkásvédőtörvényhozásért való egyöntetű tüntetés napjaul az év legszebb napját, 25 májust ünnepelt a budapesti proletariátus. Huszonöt május: 1890-től 1914-ig. Most már a második május elseje köszöntött reánk, amikor a proletárok seregei nem vonulhattak földaloss kedvvel, reménységgel, bizakodással, a világ fővárosainak az utain és nem mutathatták meg tömegüket, hatalmukat a világ urainak. A tűz és vas uralma eltilthatta a májusi fölvonulásokat, de nem tilthatja meg semmiféle hatalom, hogy ezen a napon, a munkások napján ne gondoljunk azokra a célokra, amelyek május elsejének a megünneplését rendelték.

A huszonöt május mindegyike egy-egy fejezete annak a szépségekben annyira gazdag történetnek, amelynek mostanáig ugyszólván még csak a töredékeit ismerjük. Mindegyik május elsejéhez a készülődések, az agitáció munkái, az eredmények (ha ezek mindjárt nem is jelentkeztek) egész tömege kapcsolódik. Az első magyarországi májusi tüntetéseket egyrészt a közönnyel, másrészt és még inkább a hatóságokkal való kemény birkózás jellemzi, — az utóbbiakat pedig az a törekvés, hogy a tradíció megszabta, a politikai jogokért és a munkásvédőtörvényhozásért rendezett tüntetések az aktuális propagandáért szolgálataiba kerüljenek, legutóbb és leginkább a párt központi napilapjának, a *Népszavának* az érdekében.

Akik a résztvevői voltak, felejthetetlen lesz azok előtt az első budapesti május elseje. Most ünnepeltük a magyarországi szociáldemokrata párt alapításának negyedszázados évfordulóját; ez az alakulás 1890-ben volt. 1890-ben ünnepelte Budapest szervezett, öntudatos munkássága május elsejét is először. A párisi, 1889-es nemzetközi kongresszus tárgyalásai, a munkásság nemzetközi szervezkedésének szükségességéről és a munkásvédőtörvényhozásról elhangzott szavak, a munkásmozgalom pártbeli viszonyainak itthon való megváltozta nagy reménységet és munkakévdet adtak az első május rendezőinek. A budapesti munkások között *ilyen* nagy agitáció nem volt még eddig. Hónapokig tartott; szakmai értekezletek és gyűlések egymást érték. *Fölvonulást* a rendőrség ekkor nem engedett meg; de a városligeti Aréna előtt olyan népgyűlés volt, amilyen nem volt még Budapesten!

Az *első* május elsején *fölvonulás* nem lehetett (Ujpesten azért volt!), a *második* május elsején már nemcsak a tüntető fölvonulást tiltották be, hanem a *népgyűléseket* is; pedig már az első május méltóságjeljes lefolyása is megmutathatta, hogy május elseje: *nem a forradalom*. A munkálatok féltek nagyon. Más helyütt már közöltük azt az okmányt, amely ékesen beszél arról, hogy a munkálatok megbízottjai fölkérték a napilapok szerkesztőseit, hogy ne foglalkozzanak részletesebben a munkásmozgalom egyes fázisaival, ne irjanak különösen május elsejéről; értekezletük is volt, amelyen egyöntetű megállapodásra akartak jutni. A tüntető fölvonulást Budapesten azzal tiltotta be Török József főkapitány, hogy az *e* napon tartani szándékolt munkásgyűlések

általános kormányhatósági rendelettel az egész országra terjedőleg betiltattak“. Ezzel a kormány és a rendőrség számára a tüntető fölvonulás *aktája* el is intéződött; de nem egyuttal azok számára is, akik május elsején tüntetni akartak; mert a fölvonulás megvolt: amint följegyezték: 15 ezren vettek részt azon. A magyar államhatalom esze nem jött meg a *következő* évben sem. Gróf Szápáry belügyminiszter mindennemű tüntetést betiltatott: magában Budapesten vagy 30 gyűlést akadályoztak meg. Ekkor volt a Nicholson-gyárban az a tűz, amelyért hetekig a munkásokat vádolták, akik május elsején délig dolgoztak, hogy azután minden rendőri és belügyminiszteri tilalom és fenyegetés ellenére is *ünnepeljenek*. Fölvonulás nem lehetett 1893-ban sem. Néhány gyűlést engedélyezett a rendőrség, de kemény erőszakkal akarta elfojtani azt a tüntetést, amelyet a Mária Terézia-térről kiinduló vagy négyezer munkás rendezett. Sok elvtársat elfogtak ekkor. Ugyanigy volt *1894-ben* is. Sélley főkapitány betiltotta a Népliget-vendéglőbe való tömeges fölvonulást, „mert a szociáldemokrata párt vezetősége a május hó elsejére vonatkozó és hirlapokban is közzétett fölhívásában május elsejének a munkások által leendő megünneplését a *mai társadalmi viszonyok elleni tiltakozásnak és tüntetésnek nyilvánítja*... és mert a fő- és székvárosi munkástüntetések az országban oly *izgalmakat* okoznak, amely által a *személy- és vagyonbiztonság* több helyen veszélyeztetik“.

Az *ötödik* májuson még a közbiztosságot féltették a munkásoktól, holottan az első május megmutathatta, hogy amikor nem okvetetlenkedik a rendőrség: rend és béke, méltóságjeljes

tüntetés van, ugynevezett zavar csak akkor támad, ha a rendőrség menteni akarja a társadalmi rendet. Az építők gyűlésén a *nemzeti színű* zászló mellett *fehér* zászló is volt, amin ez a fölírás volt: „Eljen a nyolcórás munkaidő!” Le kellett venni! A rendőrkapitány így akarta! Mert ez izgat! Mert ez „a mai társadalmi viszonyok elleni tiltakozás és tüntetés!” A munkások, a „személy- és vagyonbiztonság” ellenesei, ezt a parancsot is teljesítették. Hogy a délutáni tüntetésen (mert azért 1894-ben is volt tüntetés!), amikor az asztalok meg a szabók új, *piros* zászlójukat tüzték ki a ligetben való csoportosulásukkor, azt egy másik főrendőr bevonatta, — ezt talán az akkori viszonyokhoz képest nagy sérelemképen nem is kell aláhozni. De ugyanez a kapitány (az akkori *Népszava* megörökítette a nevét: Saly volt) megtiltotta azt is, hogy az elvtársak a *Népszavát* árulják! Hát nem *árulták: ingyen* osztogatták azok között, akiknek még nem volt, az indifferensek között. Az akkori *Népszava* följegyzí, hogy a liget körül folyton rendőrök cirkáltak, a közeli gyárakban is nagyobb a rendőrség volt, de dolguk nem akadt.

A következő évben, 1895-ben, szintén ugyanígy volt. *Napilapként* jelent meg akkor a *Népszava* és az esti kiadásában (a harmadik száma volt) bő tudósítással számolt be az ünneplésről és arról a *statáriumról*, amelyet nyögött az 1895-ös május elsején a főváros. Sélley főkapitány most már nem bölcselkedett, hanem ukázában egyszerűen és szigorúan csak kijelentette, hogy mindent eltilt: tüntetés, fölvonulást, gyűlést, beszédet, csak azért, „mert... a belügyminiszter ur által kiadott rendelettel” minden ilyenek „az egész országra kiterjedőleg betiltattak”. „A Kerepesi-ut egy rendőrkaszárnya képét nyújtotta május elsejének délutánján — írta a *Népszava*-napilap — minden tíz lépésre két-két rendőr állott a járdán, élesen szemügyre véve a járóelőket, különösen azokat, akik gomblyukukban egy vörös virágot hordtak vagy egy májusi jelvényt tüzték föl.” Mégis óriási volt a tüntetés. A híres Bérczy rendőrkapitányról jegyezték föl, hogy megparancsolta a rendőröknek, hogy a májusi *jelvények* viselését tiltsák meg és ha a munkások ezt is nyugodtan fogadnák, *erőszakkal* vegyék el tőlük a jelvényeket. Volt is ilyen jelvényablás. Ez alkalommal is több elvtársat elfogtak. Ujpesten *nyíltan* tobzódott az erőszak: a Danubius-hajógyár munkásait Kolozsváry rendőrkapitány a rendőreivel szétverette; nagyon sokan megsebesültek.

És így volt a következő esztendőben is. *Vagy egy évtizedig tartott a budapesti munkásoknak a küzdelme a május elsején való tüntetés, fölvonulásokkal és szocialista beszédekkel való tüntetés jogának az elismertetéséért!* 1891-ben a munkáltatói érdekeket kellett még védeni; 1894-ben a személyi és vagyonbiztonságot féltették; 1895-ben a megszokás erejénél fogva tiltottak be és nyomtak el (akartak elnyomni) mindent. 1896-ban, a millenium esztendőjében, a gyönyörű nemzeti örömmünnepséget féltették. Május 2-án kezdődtek a milleniumi ünnepek (május másodikára hivatalos munkaszünetet parancsoltak, május harmadika meg vasárnapra esett), de azért ez a nap sem mult el tüntetés nélkül. 1896-ban is megmutatta

a rendőrség, hogy kész a társadalommentésre. A csoportosulásokat megakadályozta, a kőbányai munkásokat megtámadta, a Zuglóba igyekvő téglagyári munkásoknak közibüklött. Husz téglagyári munkást elfogtak, a sebesültek száma ötven volt; több azért nem lett, mert az elvtársak felszólalására a belügyminiszteriumból intézkedtek.

A *nyolcadik* és *kilencedik* május, 1897-ben és 1898-ban is majdnem így folyt le. A belügyminiszterium és a rendőrség *mindent* betiltott. Tüntetés azért volt. A munkásmozgalmat nem sikerült legyőzni. A *tizedik* májusra, „birói jóváhagyás” után ugyan, a *Népszava* nyolc oldala végig *piros* betűkkel jelent meg és hirdette, hogy végre „a rendőrség tudomásul vette a május elsején tartandó tüntető körmenetünket!” Az Ujvártéren (a mostani Tisza Kálmán-téren) volt a gyülekezés és végig a városon, az ugynevezett nagy utakon át, a „Trieszti Nő”-höz címzett vendéglőbe vonult az óriási tömeg; 10 krajcár belépődíj szolt az itt rendezett májusi ünnepekre, de a munkanélkülieknek nem kellett fizetniök. A menet során rendőrség *sehol* nem volt: minden a legpéldásabb *rendben* folyt le; az elvtársak maguk gondoskodtak arról, hogy a legforgalmasabb helyeken méltóságteljesen hullámozhattak végig a vagy félszáz ezer főnyi tömeg. A tizedik május (az első után) megtámadhatta a hatóságokat arra, hogy a nagy tüntetés, ha rendőrsizma nem kopog a munkások sorai mögött, nem dönti romba a társadalmat. A május elsején való tüntetés jogáért folytatott tíz éves küzdelem végre is a munkásság győzelmével végződött, mert 1900-tól kezdve a budapesti rendőrség nem akadályozta a tüntető

fölvonulást. (Arról, hogy abban a tíz évben, ami 1900-ig elmult és abban a tizenöt évben, ami 1900-tól kezdve lefolyt, a *vidéken* mi történt, mit csináltak a közigazgatás kisistenei, a szolgabírák és a rendőrök, arról majd talán más alkalommal kell beszámolnunk.)

1900-ban tüntető piros papíron jelent meg a május elsejei *Népszava* négy oldala és hosszú tudósítás számolt be a budapesti óriási fölvonulásról. Békés, hatalmas fölvonulások követték az 1899-ikét. Az elvtársak, akik a májusi tüntető fölvonulásra sorakoztak, egyre többen lettek, a menetek egyre hatalmasabbakká váltak, a szakmai szervezkedésnek rohamos mértékben való térhódításával minden fölvonulás új ezreket és ezreket mozgatott meg, — a májusi fölvonulások szocialista nézője csak csendes derűtséggel olvasta a május elseje után megjelent polgári lapokat, amelyek közül némelyik állandóan megállapította, hogy az éppen *azeidei* fölvonulás *kisebb* volt, mint a megelőző évi. Annyira szaporodott a május elsején ünneplők tömege, hogy a Városliget nagy, tágas vendéglői egymagukban nem tudták befogadni az ünneplőket, hovatovább mindig több és több helyre kellett elszólatni a szakmákat, a csoportokat. A nagy fejlődés új állomása volt 1905-ben, amikor az új, az állandó *Népszava*-napilapot tüzték föl az elvtársak a botjaikra és tüntettek vele városzerte. Ettől az évtől kezdve a budapesti munkások számára új jelentősége lett a május elsejei ünnepeknél: a munkásvédőtörvényhozásért, a választójogért, a sajtószabadságért, az egyesülés és gyülekezés jogáért való tüntetés mellett: tüntettünk a *Népszava* mellett. Május elsejére mindig megelevenedett a *Népszava*-agitáció.

Immár két májusi ünneplést nem külön végezéssel tiltottak be. A munkásokkal fölfegyverkezett hatalmak rendelkeznek, amelyeknek nem kedves a munkásoknak a szociáldemokrácia céljaiért való tüntetése. A gyárakban, a munkahelyeken való agitáció, az agitáció különösen a *Népszaváért*, nem szünetel azért. A szervezkedett munkások csendesebben, a helyiségekben ünnepelnek és készülnek arra harca, amely a háború után következik el. *igazi* május elseje, valamennyi között a leggyobb, azt hisszük, az lesz, amelyet a hávégeztével tartunk majd! *Regisz*